

Mojmir Mrak: EU naj na Trumpovo nasilništvo odgovori z resnim predlogom

O kontekstu in posledicah Trumpove svetovne trgovinske vojne in izzivih drugačnega sveta, v katerem se je znašla tudi Slovenija.

Trumpove napovedane [carine so zatresle borze](#) in sprožile ugibanja o njihovih posledicah za svetovno in tudi naše gospodarstvo. O zgodovinskih vzrokih zanje, možnih protiukrepih in širšem kontekstu tektonskih sprememb, ki se prav zdaj dogajajo v svetu, smo se pogovarjali s profesorjem mednarodnih financ **Mojmirjem Mrakom**.

Svet, kot smo ga poznali, ne obstaja več. V kakšnem šoku sta Evropa in svet po Trumpovem začetku svetovne trgovinske vojne z uvedbo carin proti praktično vsem državam?

Šok je res zelo velik, predvsem zaradi dveh stvari. Eno je vseobsežnost ukrepa, saj se nanaša na vse države sveta, ne glede na trgovinsko bilanco z ZDA. Drugo pa je intenzivnost ukrepa, merjena z višino sprejetih carinskih stopenj. Sicer sama uvedba carin ni presenečenje, saj je predsednik **Donald Trump** to napovedoval že v svoji predvolilni kampanji. Lahko bi celo rekli, da je Trump začel uveljavljati tisto, kar je napovedoval pred skoraj 40 leti.

Kaj imate v mislih?

Kot sem prebral v *Financial Timesu* pred dnevi, je Trump že leta 1987 v *New York Timesu* objavil oglas, v katerem se je pritoževal, kako je globalni sistem naperjen proti ZDA. V tem oglasu, ki je vsebinsko opredeljeval pogled takratnega nepremičninskega poslovneža na svet, je nasprotoval močnemu dolarju, velikim trgovinskim presežkom, ki so jih nekatere države imele v trgovini z ZDA, ter velikim stroškom za vzdrževanje varnosti zavezniških držav. Že takrat se je zavzemal za odpravo velikega trgovinskega primanjkljaja ZDA, za znižanje davkov in za deregulacijo, ki naj bi spodbudila gospodarsko rast. Danes, skoraj štiri desetletja kasneje, ko je opogumljen z drugo zmago na volitvah, Trump meni, da je končno v položaju, ko lahko svojo podjetniško agendo uveljavi na državni ravni in spremeni tok gospodarske zgodovine.

To, kar se dogaja v zadnjem tednu, je treba postaviti v širši okvir globalnih sprememb, ki so se začele že pred Trumpovim prvim mandatom. Izhajajo iz dejstva, da svet dokončno prehaja iz enopolarne strukture, ki je bila značilna za desetletja po drugi svetovni vojni in v kateri so ZDA igrale vlogo svetovnega hegemonu, v multipolarno strukturo z več močnimi igralci, kjer je več možnosti za trenja med njimi.

Za to prehajanje so ključni trije dejavniki in vsi trije so se intenzivirali v zadnjih letih. Eno so tehnološke spremembe, s kvantitativnim skokom, ki ga prinaša umetna inteligenca. Drugo je globalizacija. Ta je bila gonilo rasti v zadnjih desetletjih, a od finančne krize naprej smo priča njeni upočasnitvi in celo ustavitvi na nekaterih področjih, zlasti financ in trgovine (t. i. *slowbalization*). Tretji dejavnik je prehod iz sistema, temelječega na pravilih in podprtega z močno vlogo mednarodnih institucij, v sistem, katerega osnovna logika je urejati odnose s transakcijami in z odnosom moči. Predsednik ZDA je v zadnjih tednih ta pristop postavil na piedestal in ga instrumentaliziral. Jasno ga ponazarja kramarska ponudba Kitajski v zvezi s tiktokom.

Trend, ki se v svetu dogaja že vsaj zadnje desetletje, se je s Trumpom 2.0 v zadnjih tednih močno pospešil in prešel čez točko, kjer povratek ni več mogoč. Pri tem ne mislim le na carine, temveč tudi na odnose do zaveznikov ZDA v zadnjih desetletjih tako v Evropi kot Aziji in na odnos do držav v razvoju. Trumpove odločitve v zadnjih tednih so ZDA praktično čez noč spremenile iz velesile, ki je bila promotor multilateralizma, v zakrknjenega protekcionista. Država, ki je bila zgled liberalnih vrednot z močnim sistemom kontrole med različnimi vejami oblasti, se zdaj odkrito spogleduje z avtoritarnostjo. Enotnega Zahoda, temelječega na demokraciji in liberalnih vrednotah gospodarstva in katerega nesporni voditelj so bile ZDA, ni več. To sidro na Zahodu je preprosto izginilo.

Trumpovi udarci povzročajo zgodovinske pretrese, padce in vzpone delniških tečajev na svetovnih borzah. V začetku tedna je izpuhtelo na tisoče milijard dolarjev. Ste ob tem videli kako vzporednico z letom 2008, padcem Lehman Brothers in zlomom Wall Streeta, ki je bil uvod v svetovno finančno krizo?

Nedvomno je širina carinskih ukrepov – saj ti zadevajo vse države sveta, ne glede na to, ali imajo z ZDA presežek ali primanjkljaj, in tudi njihova intenzivnost – presenetila svetovne borze. Gospodarski subjekti, ki poslujejo na borzah, so bolj ali manj soglasni v oceni, da bodo sprejeti ukrepi negativno vplivali na svetovno trgovino, to pa se bo odrazilo v znižanju gospodarske rasti in nižanju podjetniških dobičkov. Rezultat je padanje borznih indeksov po vsem svetu. Vsaj v tem trenutku si ne bi upal reči, da je to novi Lehman Brothers, bo pa slika bolj jasna v naslednjem tednu ali dveh, ko se bo videlo, kako bo svet reagiral na Trumpove carine. To, da gre svet ali vsaj nekateri njegovi pomembni deli v smeri recesije, je vse bolj realno. Za ZDA so v zadnjih dneh nekatere banke, kot na primer JP Morgan, močno povišale oceno verjetnosti, da bo država letos šla v recesijo.

Pri dogajanjih na borzah me skrbi, da lahko nižanje indeksov in nižanje vrednosti premoženja sproži različne negativne procese. Recimo, sprožitev zahtev za zagotovitev dodatnih garancij za posle, ki so bili zavarovani z delnicami. Gre za to, da premoženje, ki je bilo zastavljeno za različne vrste finančnih transakcij, zaradi padca borznih indeksov ni več zadostno za zavarovanje transakcij. Nosilci tovrstnih transakcij so v takšnem primeru pozvani, da zagotovijo dodatna sredstva, do katerih pa lahko v zaostreni situaciji pridejo le po višji ceni ali pa sploh ne.

Zanimivo je tudi dogajanje na obvezniških trgih. V prvih dneh po najavi carin so se donosi na ameriške obveznice znižali. To si lahko razlagamo s tem, da so sredstva v iskanju varnosti bežala iz delnic v obveznice, a le v tiste z visoko boniteto. Žal v zadnjih dneh tudi za ta segment obveznic, podobno kot za obveznice z nizko boniteto, donosi naraščajo, kar kaže na bežanje investitorjev iz te vrste premoženja.

Skratka, bistveno povečana možnost recesije je močno pretresla vse ključne segmente mednarodnih finančnih trgov.

Borzni pretresi in izgube premoženja spreminjajo tudi sentiment v ZDA. Celo Trumpov goreči podpornik in svetovalec Elon Musk se je nedavno zavzel za odpravo carin med ZDA in Evropo. Vas to preseneča?

Opazujemo lahko dve vrsti odzivanja na uvedene carine. Eno je vehementno branjenje sprejetih ukrepov s strani najožjih sodelavcev predsednika Trumpa, zlasti sekretarjev za trgovino in finance. Po drugi strani prihaja tudi do javno izraženega nasprotovanja ostrini teh ukrepov, tako s strani nekaterih vplivnih milijarderjev iz njegovega tehnofinančnega kroga, vključno z Muskom in Ackmanom, kakor tudi peščice republikanskih senatorjev. V zadnjih dneh je prišlo celo do odkritega javnega spora med Muskom, ki sedaj zagovarja previdnost pri uvedbi carin, in Navarrom kot predsednikovim glavnim svetovalcem za trgovinska vprašanja. Različne kritike koncepta carinske reforme in njegove izpeljave prihajajo tudi iz poslovnih krogov in pretežnega dela stroke.

Avtor: Miha Jenko

Intervju v Delu: [Mojmir Mrak: EU naj na Trumpovo nasilništvo odgovori z resnim predlogom](#)